

М. Трескунов

Предговор към „Тримата
мускетари“

Александър Дюма баща (наречен така за разлика от сина си, също писател, Александър Дюма) е роден през 1803 година в малкото градче Вилер Котр, разположено близо до Париж. Баща му бил генерал, сражавал се в редовете на републиканската армия; дядото на писателя, маркиз Дави дьо Пайетри, бил богат колониален земевладелец, който се оженил за своя робиня негърка.

Генерал Дюма, който бил убеден републиканец, изпаднал в немилост при Наполеон и излязъл в оставка. Той умрял през 1806 година, като оставил семейството си съвсем неосигурено.

След няколкогодишно учение в местното училище Дюма още от малък е принуден да почне работа като писар при нотариуса във Вилер Котр. Усърдното четене допълва оскъдното му образование и то очевидно пробужда в сърцето му мечтата за литературна слава. През 1822 година Дюма се преселва в Париж, където с помощта на приятели на баща си успява да получи скромна длъжност в канцеларията на Орлеанския дук. След тригодишен упорит труд и усилено четене на Шекспир, Молиер, Гьоте, Шилер, Уолтър Скот Дюма започва писателския си път с малък сборник разкази „Съвременни новели“ (1825), който не се отличавал с особени литературни достойнства.

Големият успех на писателя в следващите години се дължи на това, че Дюма се присъединява към либерално-романтичното движение в литературата. През 1828 година в салона на Виктор Юго – „щабквартирата на романтизма“ – се събирали ревностните привърженици на новата насока във френската литература: Алфред дьо Вини, Сент Бьов, Емил Дешан, Алфред дьо Мюсе. Между тези романтици срещаме и Александър Дюма.

Около 1828 година романтичната литература във Франция си завоюва здрави позиции; в много жанрове поетите романтици успяват да създадат бележити произведения и колкото консервативната критика да била враждебно настроена към романтиците, от историята на френската литература не могли да бъдат отстранени романите на мадам дьо Стал, поезията на Юго, драматургията на младия Мериме. Ала по това време романтиците още не били създали значителни драматични произведения, които да задоволяват сценичните изисквания. Затова създаването на романтична драма била предстояща творческа задача на групата писатели, възглавявана от Виктор Юго. Необходимо било да се завоюва сцената на френския театър, която дотогава изцяло принадлежала на класиците. В тая така важна за френския романтизъм борба видна роля изиграва младият писател Александър Дюма, който успява да постави в

театър „Комеди франсез“ на 11 февруари 1829 година първата си романтична драма „Анри III и неговият двор“. Тя разобличава кървавите престъпления на френския кралски двор през XVI век: идейната ѝ насоченост била против абсолютизма и клерикализма, което напълно съответствувало на подготвящата се буржоазна революция през 1830 година и на борбата против Бурбоните.

Грамадният успех на „Анри III“ открива нова страница в историята на френската романтична драматургия. Оттогава парижките театри стават достъпни за драматурзите романтици. Същата година Юго пише една от най-хубавите си драми – „Дуел по времето на Ришельо“, която по-късно преименува „Марион Делорм“. През лятото на 1829 г. пиесата била приета за поставяне в „Комеди Франсез“, но след това забранена от цензурата под предлог, че дискредитирала образа на крал Луи XIII и с това династията на Бурбоните изобщо!

След „Анри III и неговият двор“ Дюма пише редица сценично ефектни произведения, които се ползували на времето си с гръмка слава.

Въпреки че много от драмите му се опират на исторически факти, те нямат сериозно и дълбоко познавателно значение. В тях авторът се стреми да постигне драматично напрежение и остро действие, построено върху увлекателна интрига и мелодраматични ефекти. В драматичното си творчество Дюма започва да разработва национално-историческа тематика и до голяма степен набелязва кръг от проблеми, които ще възпълт през следващите години в големия му цикъл от романи.

Юлската революция от 1830 година оказва сериозно влияние върху романтиците, като ги кара да подхождат по-задълбочено към обществените проблеми.

За мнозина писатели във Франция тая революция не е нещо неочаквано. Опитите на Шарл X да възстанови предишните привилегии на аристокрацията и духовенството, съществували до 1789 година, биват рязко осъдени от либералните и демократични сили във Франция. След свалянето на Шарл X и реакционната аристокрация идва буржоазната монархия на Луи Филип. Мнозина свободолюбиво настроени писатели във Франция посрещат възторжено революцията, като наивно смятат, че с нея ще започне нова ера на благоденствие за целия френски народ.

Революционните събития през 1830 година увеличат и Дюма. Периодът на юлската монархия е време на народни вълнения и републикански въстания, смазвани жестоко от господстващата власт. Дюма се присъединява към опозицията, която протестира срещу реакционния

режим на Луи Филип, и през 1832 година участва в походите на генерал Ламарк, които довеждат до републиканското въстание на 5 и 6 юли, потушено с войска. След това писателят е принуден временно да напусне Париж и да замине за Швейцария. Когато се завръща в родината си, той отново се посвещава на литературно творчество с необикновено усърдие.

През 1836 година Дюма издава първия си роман от замисления цикъл исторически произведения, които трябвало да отразят най-значителните събития от историята на Франция през XV-XVI век – „Изабел Баварска“.

В същото време Дюма проявява изключителен интерес към Русия и пише историческия роман „Записки на учителя по фехтовка, или Осемнадесет месеца в С. Петербург“ (1840), посветен на живота на декабристите И. В. Аненков и неговата съпруга П. Е. Аненкова. Макар и в това произведение на френския писател да е допуснато свободно боравене с историческите факти, трагичната съдба на декабристите е показана в истинска светлина и е пропита от дълбоко чувство на състрадание към жертвите на царския произвол.

Романът „Записки на учителя по фехтовка“ бил забранен от царската цензура за публикуване в Русия и за пръв път бил напечатан в руски превод едва през 1925 година.

Разцветът на писателската дейност на Дюма настъпва към средата на 40-те години и е свързан с появяването на новия жанр – роман подлистник. В тия години парижките вестници, за да привлекат по-широк кръг читатели, започват да печатат на малки откъси забавни романи. Между вестниците възниква силна конкуренция. Издатели и редактори в стремежа си на всяка цена да повишат тиража на изданията привличат за сътрудници известни писатели. В „Преса“ печатат свои произведения Балзак, Йожени Сю, Ф. Сулпе, Скриб и др. В този вестник работи и Дюма, който публикува романи и критически статии; Виктор Юго редактира отдела „Обществен живот“; Теофил Готие завежда отдела за литература и изкуство; Пол Лакура оглавява библиографския отдел.

Известни писатели подписват договори с издателите и се обвързват с твърди срокове. Ежедневно сто хиляди читатели очакват продълженията на увлекателните романи и това обстоятелство регламентира труда на романистите.

Белински сполучливо нарича Франция от 40-те години „Отечество на всемогъщата преса“. Тази преса за дълги години привлича Александър Дюма, най-големия майстор на романа подлистник, който именно

тогава пише най-известните си произведения: „Тримата мускетари“ (1844) с две продължения – „След двадесет години“ (1845) и „След десет години или виконт дьо Бражелон“ (1848–1850), „Граф Монте Кристо“ (1844–1845), „Кралица Марго“, „Рицарят от Мезон-Руж“ (1846), „Мадам дьо Монсоро“ (1846), „Двете Диани“ (1846), „Четиридесет и пет“ (1848). През 50-те години Дюма значително се отклонява от предишните си романтични истории и пише редица посредствени исторически романи.

Не трябва да се заблуждаваме и да мислим, че трудът на писателя бил лек. Той полагал върховни усилия, „работел до смърт“, за да може в определения час да завърши поредната глава „подлистник“. Биографите и изследователите на творчеството на Дюма пишат за огромното трудолюбие на писателя, за умението му да работи при всякакви условия.

„Дюма изключително се гордеел с бързината на работата си“ – отбелязва френският литературовед Д'Алмера, – „пък и е имал право за това. И в същото време му липсвали обичайното прилежание и редовност в писането, присъщи на ония чиновници от литературата, които всеки ден изпълняват точно определена работа. Случвало се по цели дни да не се докосвал до перото, а после, подгонен от необходимостта, стремейки се да навакса загубеното време, пишел по дванадесет или по петнадесет часа наред и дори повече. По една жилетка, лете и зиме, сутрин и вечер, потен, задъхан, димящ като вулкан пред изригване, той работел денонощно на крайчеца на масата, сред шум, постоянно прекъсван от гости, никога не отказвал да ги приеме, разговарял с тях, а после, когато си отивали, отново се захващал със започнатата страница, сцена от пиесата или глава от романа. Той творил с наслада; четял на глас диалозите, за да ги направи по-естествени, възникващи от само себе си. От време на време се чувало как се смее. Неговите произведения му доставяли удоволствие на него самия. Вероятно затова са доставяли удоволствие и на другите.“

Някои творби, поместени с подписа на Александър Дюма, са създадени заедно с известни литератори на Франция. Различните изследователи различно определят броя на сътрудниците на Дюма и степента на участието им. През 1845 година Йожен дьо Мерикур печата памфлета „Фабрика за романи, търговски дом Александър Дюма и компания“, в който освен Маке се назовават и следните писатели, работили с Дюма: Анисе Буржоа, Иполит Оже, Пол Бакаж, Луи Куаляк, Дюрие, Флорентино, Жерар дьо Нервал, Пол Мерис, Емил Сувестр.

Ала големият брой романи (пълните събрани съчинения на Дюма

включват 277 тома), отличаващи се с единство на литературния стил, със стройност на композицията и цялостност на възгледите върху историческите събития, е могъл да бъде създаден само с решаващото участие на самия Дюма в тая колективна работа. Романистът, посветил по-голямата част от живота си на писателския труд, е прав в много неща, когато пише на Беранже: „Как сте могли да повярвате на тая популярна басня, която почива само върху авторитета на няколко неудачници, които постоянно се мъчат да ръфат петите на ония, които имат крила? Вие сте могли да повярвате, че съм отворил фабрика за романи, че аз, както се изразявате, «имам рудокопачи за обработване на моята руда»! Мили татко, единствена моя руда е лявата ми ръка, която държи отворена книга, докато дясната ми ръка работи по дванадесет часа на денонощие. Моят рудокопач е волята за изпълнение на онова, което преди мене нито един човек не е предприемал. Моят рудокопач е гордостта или тщеславието (както искате) сам да направя толкова, колкото правят всички мои събратя романисти, взети заедно – и при това да го направя по-добре... Аз съм съвсем сам! Не диктувам, пиша всичко самолично.“

Революцията от 1848 година по различен начин въвлича във водовъртежа на политическите събития много известни писатели на Франция. Виктор Юго става депутат в Националното събрание, Ламартин – министър на външните работи, Жорж Санд редактира бюлетина на Временното правителство и издава списание „Народно дело“. През това време Дюма мечтае за политическа кариера, стреми се да бъде избран за депутат в Националното събрание и в годините на революцията заема буржоазно-монархическа позиция. В обръщението си към избирателите в департамента Йона той назовава като свои политически противници видните републиканци: Ледрю Ролен, Луи Блан, Етиен Араго, Фердинан Флокон и всички прогресивни представители на буржоазната обществена мисъл, които признавали необходимостта от социални реформи. В същото обръщение Дюма обещава на избирателите да следва лидерите на конституционно-монархическата партия – Одилон Баро и Тиер. Тоя политически курс, който означавал приобщаване на писателя към лагера на реакцията, не бил одобрен от избирателите на департамента Йона и Дюма претърпява пълно поражение в изборите.

Така завършва еволюцията на политическите възгледи на Дюма, – от романтичния републиканизъм през 30-те години до признаване на монархичната власт като най-надеждната опора на буржоазията.

През 1858–1859 година Дюма пътешествува из Русия. В Петербург той гостува на граф Г. Кушелъв Безбородко. Пребиваването на

френския писател в Петербург предизвикало голям интерес сред руските читатели. През 1858 г. в „Современник“ И. И. Панаев помества очерка „Петербургски живот“, в който изразява общото чувство на уважение към известния романист: „Петербург прие г-н Дюма с пълно руско гостоприемство и радушност... Пък и би ли могло да бъде иначе? Г-н Дюма се ползува в Русия почти със същата популярност, както и във Франция, както и в целия свят сред любителите на лекото четиво, а тези четци представляват мнозинството от човечеството... Целият Петербург през м. юни се занимаваше само с г-н Дюма. За него се носеха различни слухове и анекдоти из всички слоеве на руското общество: нито един разговор не минаваше, без да се спомене името му. Търсеха го по време на разходките, на всички обществени места, припознаваха се в маса господата. Достатъчно бе на шега да се извика: «Ето го Дюма!» и тълпата се хвърляше натам, накъдето сте посочили. С една дума, г-н Дюма бе героят на деня.“

Значително събитие в живота на Дюма е запознаването му с Гарибалди – героя на националосвободителното движение в Италия.

Дюма съпровожда Гарибалди в героичния му поход до Сицилия (1860) и след свалянето на неаполитанския крал известно време е директор на националните музеи в Неапол.

През 1866 година по време на войната между Прусия и Австрия Дюма става кореспондент и праща от фронта в парижките вестници прегледи на военните действия.

Всички биографи отбелязват, че последните години от живота си писателят прекарал в крайна бедност. От мизерията го спасявали децата му: дъщерята – писателка, и синът Александър Дюма, известен драматург, автор на романа и пиесата „Дамата с камелиите“. Дюма умира в градчето Пюи на 6 декември 1870 година. Смъртта му минава незабелязано, тъй като съвпада с поражението на Франция във войната с Прусия и окупацията на френска територия от немски войски.

* * *

Д'Артанян, главният герой на романа „Тримата мускетари“, е историческо лице. Основен източник за написването на този роман е излязлата през 1701 година в Холандия книга на Куртил дьо Сандр под заглавие „Мемоарите на г-н д'Артанян, капитан лейтенант от първа рота на кралските мускетари, съдържащи множество частни и секретни неща, станали през царуването на Луи Велики“.

Имената на тримата мускетари – Атос, Портос и Арамис, които

Дюма срещнал в книгата на Сандр, го озадачили. Той предположил, че зад тези псевдоними Сандр е скрил имената на добре известни хора.

В действителност тримата герои наистина са съществували. Атос бил роден в провинция Беарн. От оскъдните сведения за живота му е известно, че бил превъзходен фехтовач, умрял през 1643 г. по всяка вероятност след един дуел, тъй като намерили тялото му близо до пазара Прео-Клерк – любимо място за дуелиращите се.

Портос се казвал Исак дьо Порто; произхождал от знатен род, известен и през XIX в., и служил в отряда на кралските мускетари.

Третият герой – Арамис (истинското му име е Арамис) известно време живял в долината Баритон; той също се числял в редовете на мускетарите.

Книгата на Сандр видяла бял свят приблизително тридесет години след смъртта на д'Артанян и авторът написал измислени спомени на своя герой, ползвайки истински документи за живота и служебната дейност на д'Артанян и тримата му приятели мускетари. Към действителните факти обаче Сандр притурил и немалка част литературна измислица. Така например Сандр твърди, че тримата мускетари били и братя, макар и отлично да знаел, че произхождали от различни аристократични родове и носели различни фамилии.

От „Мемоарите“ на Сандр Дюма почерпил многобройни подробности за нравите през XVII в., взел имената на своите герои, епизода за пътешествието на д'Артанян в Париж, интригата с милейди, открадването на препоръчителното писмо до Тревил, дуела в Прео-Клерк, образите на гвардейците на кардинала, постъпването на д'Артанян в полка на Дез-Есар, обикновената кръчмарка писателят превръща в очарователната мадам Бонасийо. Оттам са взети и сведенията за служебната кариера на д'Артанян при Мазарини, пътуването на гасконецата до Англия, участието му в арестуването на Фуке. От книгата на Редедер „Политическите и любовни интриги на френския двор“ романистът взел историята с диамантите, изпратени от Ана Австрийска на Бъкингамския дук. Но неизтощимата сила на въображението му позволила на писателя да създаде, използвайки свободно тези източници, едно дълбоко своеобразно по художествена форма и по характер на съдържанието произведение.

Първата част на трилогията – романът „Тримата мускетари“ – органично възплътява оформилите се преди това творчески принципи на Александър Дюма; в нея ярко се проявяват основните стилистични особености на разработения от писателя тип на исторически приключенски роман.

Като възкресява една минала епоха и превръща действителните исторически факти в увлекателни живописни измислици, романистът съвсем не се стреми правдиво да изобрази най-големите исторически събития на XVII век. В романа тези събития са показани като обособени и неподчинени на онези решаващи сили, които са определяли политическото развитие на страната, абсолютната монархия.

Белински нарече XIX век „предимно исторически“, имайки предвид типичния за това столетие широк интерес към историята и отразяването на исторически събития в литературата. Това определение е напълно валидно за Франция, където през първото десетилетие на XIX век започва разцветът на историческата драма и историческия роман.

Френските писатели внимателно изучавали миналото на своята страна, възкресявайки картини от стари времена с най-различни цели.

Вини в романа „Сен Мар“ елегично оплаква „благородството“ и „красотата“ на феодално-аристократичните форми на бита, с горчива печал наблюдава гледките на съвременността, която според него погребва всичките му надежди.

Юго в своите произведения съчетава животрептящите въпроси на съвременността с колоритните сцени от минали времена. Неговите исторически романи са проникнати от чувство на дълбок протест срещу съвременните му буржоазни отношения в обществото.

Мериме в своя исторически роман „Хроника за времето на Шарл IX“ си поставя задача да убеди френската читателска публика, че „добри“ епохи в историята никога не е имало; че в древността низостта е вземала връх над благородните мечти, а в съвременната му действителност, според неговото описание, се е утвърдило господството на буржоазната посредственост – това почти напълно унищожава надеждите за някакви промени в обществения строй.

Дюма твърде много се отличава от своите съвременници, създали изключителни образци на френския исторически роман.

Той не се стреми да бъде мислител и никога не се опитва да реши едни или други исторически проблеми – независимо дали се отнасят към миналото или към съвременността. Несъмнено много френски романисти са минали школата на Уолтър Скот, ползващ се през XIX в. с широко признание в европейските страни. Дюма превъзходно усвоил творческия метод на английския романист и своя първи роман – „Изабел Баварска“ написва под явното влияние на автора на „Пуритани“. През следващите години, когато Дюма натрупва опит и умение, той се отнася критично към художествените принципи на Уолтър Скот.

„Наистина – казва той – дали трябва да започваш романа с нещо интересно или да го започваш с подготовката, да говориш за героите, след като си ги показал, или да ги показваш, след като си разказал за тях?“ Дюма решително утвърждава първия метод, предпочита стремителното действие, което веднага да грабва читателя с необикновени приключения, изкусно преплетени с интригата, с неочаквани обрати на сюжета.

Популярността на романите на Дюма с тяхното колоритно изобразяване на миналото, с пъстрата картина на приключения и борби се обяснява с това, че те предоставяли на читателя възможност да откъдне от скуката и пошлостта на буржоазния живот. Те го пренасяли в света на ярки и решителни характери, в света на безкористни страсти, на храброст и великодушие. Обаче идейната ограниченост на Дюма е причината неговите романи да не възбуждат активен протест. Те призовават към пълно примирение с действителността.

Дюма в своеобразна форма възражда традицията на буржоазния приключенски роман от XVII-XVIII век.

Но през XVII-XVIII в. буржоазното общество току-що е възникнало и тръгнало към своето господство. Друго нещо е XIX в. В годините на Юлската монархия животът на господстващите класи във Франция вече е белязан от буржоазната скука и трезва практичност. Като не вижда активни, смели, находчиви, привлекателни герои в съвременния живот, Дюма ги търси и намира в историческото минало.

С романите си писателят явно се стреми да угоди на широкия кръг френски читатели. По страниците на неговите творби историята загубва епичното си величие, става обикновена и домашна; отдалечените исторически събития са дадени на фона на интимния живот на героите. Писателят се стреми да покаже, че кралете, кралиците, пълководците и министрите също са хора, над които страстите и капризите имат голяма власт. Подобно изобразяване е трябвало да внуши на масовия читател добродушен оптимизъм в отношението му към живота и към „световните величия“.

Най-популярен от романите му с историческо съдържание безспорно е „Тримата мускетари“. Той се характеризира със стремително и бурно развиваща се интрига, с оптимистично показване на живота като една непрекъсваща се дейност и обикновен език.

Композицията на „Тримата мускетари“ е подчинена на жанра на романа подлистник, който изисква от писателя не само завършеност на отделните глави, но и тяхното органично свързване в цялостното развитие на сюжета. Дюма писал всяка глава от романа така, че финалът ѝ да

служи за завръзка на епизода, за който се разказва в следващата.

Храбрите и инициативни мускетари, които по най-чудодееен начин се намесват в най-важните исторически събития, са хора с благороднически титли, те търгуват със своята шпага, служейки на краля: за пролятата кръв им заплащат с луидори и им предоставят прилична издръжка. Но в същото време във външния облик и поведението на своите герои Дюма се старее да запази чертите на някакво рицарство, като ги принуждава да минат през огън и вода за честта на френската кралица, която дори не са виждали. И все пак в романа те се проявяват като най-обикновени хора, които изпълняват ролята на слуги.

С цел да не намали величието им и да оправдае в очите на читателя техните постъпки, романистът се опира на нравите на епохата, формираща морала на неговите герои.

– По онова време – отбелязва Дюма – днешното понятие за думата гордост не беше още разпространено. Благородникът получаваше пари направо от ръката на краля и не се чувствуваше ни най-малко унижен. „И д'Артанян прибра четиридесетте пистола в джоба си без никакво стеснение, напротив, изказа най-голяма благодарност на негово величество.“

Като оценява миналото през погледа на буржоазния летописец, Дюма в опита си да приближи историческите събития до разбирането на съвременния му масов читател е принуден да посочва, че съдбата на „великите“ хора от миналото зависи от енергията и съобразителността на обикновените, незнатни хора. В най-критичните минути непременно се явяват тримата мускетари, а с тях и д'Артанян, и спасяват с храбростта си честта на кралицата и на Франция.

Дюма кара надменния аристократ Бъкингамския дук да се разчувствува от вестта за удивителните подвизи на д'Артанян: „Като слушаше разказа, предаден с толкова голяма простота, дукът от време на време поглеждаше учудено младежа, сякаш не можеше да разбере как този двадесетгодишен момък може да притежава такава предвидливост, такава благоразумие, смелост и мъжество“.

Всички „господа“, т.е. най-знатните хора на Франция и Англия, в романа действуват като манекени. Те са напичени със скъпоценности, кланят се учтиво, разговарят величествено, всеки момент са готови да умрат от любов към прекрасната дама, но всъщност нищо не вършат, нищо не могат да променят нито в своята, нито в чиято и да е съдба.

Преднамерено или не, но Дюма в своя роман показва, че националната енергия съвсем не е възпътена нито в Луи XIII, нито в Ана

Австрийска, нито в благородниците от кралския двор.

Най-активен герой от категорията на „господата“ в романа е кардинал Ришелю и то само защото Дюма го е надарил с ролята на мелодраматичен злодей, от чиито постъпки зависят всички завръзки на интригата. И излиза така, че целият интерес на героичното повествование се съсредоточава върху постъпките на храбрите мускетари, които, макар и да служат, покорно на двора, в същото време се противопоставят с възгледите си на придворния морал. На студеното високомерие на благородниците в „Тримата мускетари“ е противопоставено великодушието и доблестната храброст на героите, в чието съзнание само от време на време прозира догадката, че те всъщност трябва да сърбат чужда попара.

За това донякъде свидетелствува житейски трезвото разсъждение на д'Артанян, който, избягнал смъртната опасност след дуела с конт дьо Вард, е поразен от мисълта за странната съдба, която кара хората да се унищожават един друг за интересите на лица, които са им чужди и които често не знаят дори, че те съществуват.

Мускетарите се стараят да действуват заедно – те сякаш черпят допълнителна енергия от другарското общуване помежду си. И ако се случи някои от тях да получи награда, те незабавно си я поделят по равно.

Тази тяхна безкористност и душевно благородство се превръща в своеобразен упрек към буржоазното общество на Франция, каквото е то след Юлската революция от 1830 г. и каквото го изобразяват писателите реалисти Балзак и Стендал.

В заключителната глава на романа, в която мело драматично е обрисувано възмездието, постигнало злодейката милейди, чиито многобройни престъпления за малко не погубват и тримата мускетари и д'Артанян, Дюма въвежда един многозначителен епизод: на човека, съгласил се да отсече главата на милейди, предлагат за награда торба със злато; палачът я хвърля в реката – той е неподкупен, той извършва това дело не заради пари, а в името на справедливото възмездие.

Тримата мускетари и д'Артанян действуват в романа и извършват своите подвизи в атмосферата на неизчерпаем героизъм. Този героизъм е естествена участ на хората, които са създадени за неуморна дейност, участ на онези, които са храбри и великодушни, които ценят дружбата, които са готови спокойно да се отвърнат от купчината нечестно придобито злато. В двадесет и първа глава на първата част на романа Дюма разказва как Бъкингамският дук се опитва да даде на д'Артанян ценни подаръци как това обижда д'Артанян: „Той разбра, че дукът търси начин

да го накара да приеме нещо и мисълта, че кръвта на приятелите му и неговата кръв ще бъдат заплатени с английско злато, страшно го отврати“.

Трилогията за тримата мускетари обхваща значителен период от историята на Франция – от 1625 г. до времето, когато монархията на Луи XIV, продължавайки агресивната си политика, предприема през 70-те години война срещу Холандия, за да завоюва чужди земи и да укрепя своето икономическо и политическо могъщество в Европа. След като проследява съдбите на великодушните си герои и достатъчно радва читателя с техните необичайни приключения, романистът завършва обширното си повествование с картината на сражението между френските и холандски войски. В този бой загива д'Артанян, няколко минути преди смъртта си получил званието маршал на Франция.

Дюма обладава изключителен дар – умението да пленява читателя. Сред читателите на неговите произведения са Маркс, Ленин, Толстой, Достоевски, Чехов, Горки, Менделеев. Във Франция ценители на неговия талант са били Жорж Санд, Балзак, Юго. Историкът Мишле пише на Дюма: „Аз ви обичам, аз ви обожавам, защото вие сте природно явление“.

Можем да посочим възторжения отзив на Виктор Юго: Александър Дюма е един от онези хора, които можем да наречем сеячи на цивилизацията; той лекува и облагородява умовете, вселявайки в тях необяснима светлина, ярка и силна; той оплодява душата и разума на човека. Той възбужда жажда за четене, той разравя човешкото сърце и хвърля в него семена. Той сее френски идеи. Френските идеи съдържат толкова хуманност, че навсякъде, където проникнат, възраждат прогреса. В това е изворът на огромната популярност на хора като Александър Дюма („Дела и речи“).

Произведенията на Дюма се ползват с изключителна популярност в Русия. През 30-те и 40-те години на XIX век преводите на неговите романи и повести се поместват в различни списания, по-точно в „Телескоп“, „Библиотека для чтения“, „Отечественные записки“. След като драмата на Дюма „Анри III и неговият двор“ била поставена на театрална сцена във Франция, тя била преведена на руски език и излязла в отделно издание. Знаменитият трагик В. А. Каратигин поставил пиесата на Дюма на руска сцена в собствен превод.

Един от първите руски преводачи на Дюма е В. Г. Белински. През 1834г. „Телескоп“ помества преведените от Белински творби на Дюма „Мъст“ и „Планината Хеми“. В рецензията на книгата „Съвременни

повести на модни писатели. Събрани, преведени и издадени от Ф. Кони“ Белински отбелязва наличието на дълбока поетична мисъл в повестта на Дюма „Маскарад“ и пише за „мощния и енергичен талант“ на А. Дюма. Наистина по-късно големият революционен демократ осъжда лековатия характер на някои драми и романи на Дюма.

Недостатъците на Дюма като романист историк са общоизвестни и очевидни. Но читателят и не трябва да търси в неговите романи истинско пресъздаване на историческата действителност. В своите най-добри произведения Дюма си остава великолепен, увлекателен разказвач, майстор на интригата и композицията, създател на завинаги запомнящи се героични характери, в които своеобразно, дори наивно е възплътена вярата, че хората с ясен ум и воля, които са уверени в себе си и в своята правда, честност и великодушие, могат и трябва активно да се намесват в живота, да защитават според силите си и разбиранията си доброто и правдата, да се борят с лъжата и злото. Дюма е от онези писатели, които цели поколения четат от най-ранно детство чак до старостта си. И естествено е да мислим, че подобно признание не се получава даром.

Из предговора на М. Трескунов към съветското издание

КРАЙ

© М. Трескунов

Източник: <http://dubina.dir.bg>

Сканиране: Стоян

Начална редакция: Сергей Дубина, 1 август 2005 г.

Редакция: belleamie, 2009

Издание:

Александър Дюма, Тримата мускетари

Преведе от френски Йордан Павлов

Редактор Людмила Харманджиева

Художник Морис Лероар

Художествено оформление Стефан Груев

Художествен редактор Димитър Чаушов

Технически редактор Маргарита Лазарова

Коректор Мери Илиева

Френска. IV издание.

Издавателство „Народна младеж“, София, 1978

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/10410>]